

Διεθνής και ελληνική τυποποίηση στην Πληροφόρηση και Τεκμηρίωση

Στέλλα Χατζημαρή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι εξελίξεις στην παγκόσμια παραγωγή, η συνεχής αύξηση του όγκου των πληροφοριών και η συνακόλουθη ραγδαία ανάπτυξη των συστημάτων πληροφόρησης ανέδειξαν το θέμα της συμβατότητας και τυποποίησης στον χώρο της πληροφόρησης και τεκμηρίωσης. Το 1947 στον ISO και σε αντίστοιχους εθνικούς οργανισμούς τυποποίησης, συγκροτήθηκαν ειδικές τεχνικές επιτροπές στο πεδίο της τεκμηρίωσης και πληροφόρησης. Η **ISO/TC46 – Information and Documentation** μεριμνά για την τυποποίηση των βασικών διεργασιών που σχετίζονται με το θεματικό πεδίο της πληροφόρησης. Σε αυτήν συμμετέχουν 40 τακτικά και 33 παρατηρητές κράτη-μέλη. Έχει εκδώσει, μέχρι σήμερα, 122 πρότυπα και 21 είναι υπό επεξεργασία. Πέραν αυτών και άλλοι οργανισμοί σε συνεργασία, πολλές φορές, με τον ISO, εκπονούν πρότυπα, προδιαγραφές, κατευθυντήριες οδηγίες και άλλα τυποποιητικά τεκμήρια τα οποία αποτελούν οδηγούς πολιτικής και θεμελιώδη εργαλεία διαχείρισης συγκεκριμένων λειτουργιών. Τέτοιοι οργανισμοί είναι οι IFLA, Unesco, Library of Congress, ALA, FID, ICA κ.ά.

Στην **Ελλάδα**, η αντίστοιχη τεχνική επιτροπή **ΕΛΟΤ/ΤΕ22 – Πληροφόρηση και Τεκμηρίωση** δημιουργήθηκε το 1978 με συνεργασία του ΤΕΕ και του ΕΛΟΤ. Σε αυτήν συμμετέχουν 12 τακτικά και 8 αναπληρωματικά μέλη τα οποία εκπροσωπούν 8 φορείς. Έχει εκδώσει, μέχρι σήμερα, 38 πρότυπα, ενώ τρία είναι υπό επεξεργασία.

Στον τομέα της τεκμηρίωσης και της πληροφόρησης, όπου μόνο ο τυποποιημένος τρόπος επεξεργασίας μπορεί να εξασφαλίσει τον θεμελιώδη στόχο των φορέων για διαλειτουργικότητα και επικοινωνία των συστημάτων, έχουν υπάρξει πολλές πρωτοβουλίες για την παραγωγή βασικών τυποποιητικών τεκμηρίων. Η Εθνική Βιβλιοθήκη, το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, η Ελληνική Αρχαιακή Εταιρεία, η Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και άλλοι φορείς έχουν επιμεληθεί και αποδώσει στην ελληνική γλώσσα σημαντικά εργαλεία απαραίτητα στις διεργασίες τεκμηρίωσης (Unimarc, Marc21, Αγγλοαμερικανικοί Κανόνες Καταλογογράφησης, Διεθνή πρότυπα αρχαιακής περιγραφής, θεματικές επικεφαλίδες Κογκρέσου, ταξινομικό σύστημα Dewey κτλ.).

Στην παρούσα εργασία γίνεται προσπάθεια αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης στον τομέα της τυποποίησης στην πληροφόρηση και τεκμηρίωση τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο.

0 Εισαγωγή

Θα ήθελα να ξεκινήσω με μια ιστορία από το μακρινό 1904 όταν ξέσπασε πυρκαγιά στο υπόγειο του κτιρίου της επιχείρησης John E. Hurst & Company στη Βαλτιμόρη και απειλήθηκαν 80 τετράγωνα της πόλης. Αμέσως έφθασαν ενισχύσεις από τη Νέα Υόρκη, τη

Φιλαδέλφεια και την Ουάσινγκτον. Όμως, δυστυχώς, οι μάνικες από τα πυροσβεστικά οχήματα δεν μπόρεσαν να συνδεθούν με τους πυροσβεστικούς κρουούς της Βαλτιμόρης γιατί δεν ταίριαζαν. Έτσι, οι πυροσβέστες έμειναν να παρακολουθούν ανήμποροι τις φλόγες να εξαπλώνονται από κτίριο σε κτίριο. Μετά από 30 ώρες, είχαν καεί 24 τετράγωνα με 2.500 κτίρια. Ένα νέο πρότυπο έπρεπε να αναπτυχθεί για να αποφευχθεί ένα παρόμοιο περιστατικό στο μέλλον. Πράγματι, ένα χρόνο μετά, το νέο εθνικό πρότυπο καταργούσε τους υπάρχοντες 600 τοπικούς κανονισμούς, εξασφάλιζε ομοιομορφία στον εξοπλισμό πυρασφάλειας και την ασφάλεια των πολιτών.¹

Σύμφωνα με τον ΕΛΟΤ «**Τυποποίηση**, είναι η δραστηριότητα με την οποία καθιερώνονται, για υφιστάμενα ή δυνητικά προβλήματα, κοινής και επαναλαμβανόμενης χρήσης διατάξεις οι οποίες αποσκοπούν στην επίτευξη του βέλτιστου βαθμού τάξης σε συγκεκριμένο πλαίσιο εφαρμογής».² Σε αυτήν την κατεύθυνση, έργο της Τυποποίησης αποτελεί η σύνταξη, έκδοση και εφαρμογή προτύπων και άλλων τυποποιητικών τεκμηρίων που παρέχουν κανόνες, κατευθυντήριες οδηγίες ή χαρακτηριστικά, για δραστηριότητες ή για τα αποτελέσματά τους.^{3,4} Κάθε πρότυπο αντικατοπτρίζει την τρέχουσα συναίνεση σχετικά με τις αρχές, τους κανόνες, τις κατευθύνσεις, τις βέλτιστες πρακτικές ή τα μοντέλα μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας ή υπηρεσίας. Στόχος των προτύπων είναι η παροχή του βέλτιστου οφέλους για την κοινότητα στην οποία απευθύνονται.

¹ <http://welcometobaltimorehon.com/the-1904-fire-and-the-baltimore-standard>
[https://www.ansi.org/consumer_affairs/history_standards?menuid=5%20\(retrieved%20on%204th%20Dec%202012\)](https://www.ansi.org/consumer_affairs/history_standards?menuid=5%20(retrieved%20on%204th%20Dec%202012))

² ΕΛΟΤ EN 45020:2006 Τυποποίηση και συναφείς δραστηριότητες – Γενικό λεξιλόγιο

³ Τα έγγραφα αυτά διακρίνονται σε πρότυπα (παρέχουν, για κοινή και επαναλαμβανόμενη χρήση, κανόνες, κατευθυντήριες οδηγίες ή χαρακτηριστικά, για δραστηριότητες ή τα αποτελέσματά τους, και αποσκοπούν στην επίτευξη του βέλτιστου βαθμού τάξης σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο εφαρμογής, διεθνές (ISO), περιφερειακό (π.χ. ευρωπαϊκό EN), εθνικό (ΕΛΟΤ), σε τεχνικές προδιαγραφές (καθορίζουν τις τεχνικές απαιτήσεις που πρέπει να ικανοποιεί ένα προϊόν, μια διεργασία ή υπηρεσία, σε κώδικες πρακτικής (περιλαμβάνει πρακτικές ή διαδικασίες για τον σχεδιασμό, την κατασκευή, την εγκατάσταση, τη συντήρηση ή τη χρήση εξοπλισμού, κατασκευών ή προϊόντων) και κανονισμούς (περιέχουν υποχρεωτικούς νομοθετικούς κανόνες και υιοθετούνται από μια Αρχή).

⁴ Τα πρότυπα αποτελούν τεκμηριωμένες συμφωνίες, που έχουν καθιερωθεί με συναίνεση και περιέχουν τεχνικές προδιαγραφές ή άλλα ακριβή κριτήρια, τα οποία πρέπει να χρησιμοποιούνται με συνέπεια ως κανόνες, κατευθυντήριες γραμμές ή ορισμοί χαρακτηριστικών, ώστε να εξασφαλίζεται ότι τα υλικά, τα προϊόντα, οι δοκιμές, οι διεργασίες και οι υπηρεσίες, καθώς επίσης και οι όροι και ορισμοί εννοιών, που χρησιμοποιούνται, είναι κατάλληλα για τον σκοπό που προορίζονται (Βαλεοντής και Τοράκη, 2008).

Η εκπόνηση των προτύπων σε διεθνές επίπεδο είναι ευθύνη του **Διεθνούς Οργανισμού Τυποποίησης** (International Standards Organization – **ISO**). Ο ISO⁵ είναι ένας ανεξάρτητος, μη κυβερνητικός, διεθνής οργανισμός με μέλη 164 εθνικούς οργανισμούς τυποποίησης, 784 τεχνικές επιτροπές και υποεπιτροπές και εδρεύει στη Γενεύη της Ελβετίας. Ιδρύθηκε το 1946 προκειμένου «να διευκολυνθεί ο διεθνής συντονισμός και η ενοποίηση των βιομηχανικών προτύπων». Έχει εκδώσει 22.667 διεθνή πρότυπα και τυποποιητικά τεκμήρια σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας⁶. Τα πρότυπα αφορούν το σύνολο των προϊόντων και δραστηριοτήτων, επηρεάζουν όλους, παντού.⁷

Αντίστοιχα με τον ISO, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δραστηριοποιείται: η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τυποποίησης CEN** (European Committee for Standardization)⁸, ενώ σε κάθε χώρα λειτουργούν αντίστοιχοι οργανισμοί τυποποίησης, οι οποίοι μεριμνούν για τη μεταφορά και/ή προσαρμογή των αντίστοιχων διεθνών προτύπων όπως: AFNOR (Association Française de Normalisation-Γαλλία), DIN (Deutsches Institut für Normung Γερμανία), ANSI (American National Standards Institute ΗΠΑ) κ.ά. Στην Ελλάδα, αρμόδιος φορέας είναι ο **Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης (ΕΛΟΤ)** ο οποίος δημιουργήθηκε το 1976 και, στον οποίο, λειτουργούν 50 Τεχνικές Επιτροπές και Ομάδες Εργασίας, οι οποίες υποστηρίζονται από ένα ανθρωποδίκτυο με περισσότερους από 1.000 Έλληνες επιστήμονες.⁹

Επιπρόσθετα και άλλοι εθνικοί ή διεθνείς οργανισμοί, επιστημονικά και επαγγελματικά ιδρύματα και άλλοι φορείς εκπονούν πρότυπα, προδιαγραφές, κατευθυντήριες οδηγίες και άλλα τεκμήρια που, σε αρκετές περιπτώσεις, αποτελούν στρατηγικά εργαλεία για την κατανόηση, εκτέλεση και τη διαχείριση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων.

⁵ Η συντομομορφή «**ISO**» προέρχεται από την ελληνική λέξη «ίσος». «.. *ISO is derived from the Greek isos, meaning equal. Whatever the country, whatever the language, we are always ISO*» - Όποια και αν είναι η χώρα, ανεξάρτητα από τη γλώσσα, είμαστε πάντα ISO <https://www.iso.org/about-us.html>.

⁶ πλην της Ηλεκτροτεχνίας, για την οποία αντίστοιχοι διεθνείς οργανισμοί είναι η **Διεθνής Ηλεκτροτεχνική Επιτροπή IEC** (International Electrotechnical Commission) και η **Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών ITU** (International Telecommunication Union), ειδικά για τις Τηλεπικοινωνίες.

⁷ <https://www.iso.org/standards.html>.

⁸ αντίστοιχα με την ITU και το ETSI, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, δραστηριοποιούνται η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ηλεκτροτεχνικής Τυποποίησης CENELEC** (European Committee for Electrotechnical Standardization) και το **Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Τηλεπικοινωνιακών Προτύπων ETSI** (European Telecommunications Standards Institute)

⁹ www.elot.gr.

1 Το πεδίο της πληροφόρησης και τεκμηρίωσης

Οι εξελίξεις στην παγκόσμια παραγωγή, η επαναστατική στροφή στις υπηρεσίες σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης,¹⁰ η αλματώδης αύξηση του όγκου των πληροφοριών και η συνακόλουθη ραγδαία ανάπτυξη των συστημάτων πληροφόρησης, ανέδειξαν ως κρίσιμο παράγοντα την ανάγκη συμβατότητας και τυποποίησης των διεργασιών και προϊόντων στον χώρο της πληροφόρησης και τεκμηρίωσης. Οι επαγγελματίες της πληροφόρησης, δημιουργοί οι ίδιοι και χρήστες των συστημάτων πληροφόρησης σε διαφορετικά γνωστικά πεδία, ενδιαφέρθηκαν πρωτίστως για τη δημιουργία ανοικτών και εν δυνάμει συνεργατικών συστημάτων πληροφόρησης. Στη συνέχεια, οι οργανισμοί πληροφόρησης, στοχεύοντας στην ποιότητα, αξιοπιστία και διαχρονικότητα των υπηρεσιών και των προϊόντων τους, εστίασαν το ενδιαφέρον τους στην οργάνωση των συλλογών τους σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα και στην απόδοση σε εθνικές γλώσσες βασικών τυποποιητικών εργαλείων (ταξινομικά συστήματα, θεματικοί κατάλογοι ορολογίας κ.ά.).¹¹

Σύμφωνα με το Ελληνικό Πρότυπο ΕΛΟΤ 1381:2012 ως **επιστήμη των πληροφοριών** (ή **επιστήμη της πληροφόρησης**) νοηματοδοτείται η *μελέτη των λειτουργιών, της δομής και μετάδοσης πληροφοριών και η διαχείριση των συστημάτων πληροφοριών* ενώ με τον όρο **τεκμηρίωση**, η *συνεχής και συστηματική συλλογή και επεξεργασία εγγεγραμμένων πληροφοριών, με σκοπό την αποθήκευση, ταξινόμηση, ανάκτηση, χρησιμοποίηση ή μετάδοση*.

Σύμφωνα με το **Στρατηγικό Επιχειρησιακό Σχέδιο 2016 της ISO/TC 46**, τα **οφέλη** που προκύπτουν για τους οργανισμούς πληροφόρησης από την τυποποίηση των διεργασιών τους είναι τα παρακάτω:

- Διαλειτουργικότητα των συστημάτων πληροφοριών και φιλοξενίας,
- Ευκολότερη ανακάλυψη περιεχομένου και πόρων,
- Εξοικονόμηση κόστους μέσω του αυξημένου ανταγωνισμού,
- Καλύτερη παράδοση υπηρεσιών μέσω περισσότερων επιλογών και λεπτομερέστερης περιγραφής,

¹⁰ Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΕCD (2000), η απασχόληση στις υπηρεσίες αυξήθηκε από 45% σε 66,4% μεταξύ των δεκαετιών 1970 και 1990. Ivan T. Berend, *Οικονομική ιστορία του ευρωπαϊκού 20^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Gutenberg, 2009, σ.404.

¹¹ Στην Ελλάδα, χαρακτηριστικές είναι οι παλαιότερες εκδόσεις της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκάρων σε θέματα ελληνικής ιστορίας και λογοτεχνίας, του Ιδρύματος Ευγενίδου στην αστρονομία, οι κατάλογοι θεματικών ορολογικών εργαλείων από την Εθνική Βιβλιοθήκη, την Παπαχαραλάμπειο Βιβλιοθήκη Ναυπάκτου, το ΙΑΤΡΟΤΕΚ, τη Μονάδα Τεκμηρίωσης & Πληροφόρησης ΤΕΕ κτλ. (Χατζημαρή, 2007).

- Αύξηση της καθολικής πρόσβασης σε πληροφορίες,
- Αύξηση της καθολικής πρόσβασης σε πληροφορίες, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη τα συμφέροντα των κατόχων πνευματικών δικαιωμάτων,
- Διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς,
- Υγιείς βάσεις για την ανάπτυξη συστημάτων υποστήριξης,
- Περισσότερες υπεύθυνες επιχειρηματικές πρακτικές.¹²

Η εφαρμογή των προτύπων εξασφαλίζει την **ομοιόμορφη περιγραφή των διεργασιών** που σχετίζονται με την πληροφόρηση, την κατανόηση των διεργασιών των άλλων, τη διαλειτουργικότητα και συμβατότητα, ώστε να επιτυγχάνεται η επικοινωνία στην ανταλλαγή δεδομένων. Κανόνες, οδηγίες και πρότυπα εφαρμόστηκαν σχετικά νωρίς στις βιβλιοθήκες προκειμένου να ανταποκριθούν:

- στις απαιτήσεις βιβλιογραφικού ελέγχου της εκδοτικής παραγωγής και στον περιορισμό της υποκειμενικότητας και των ανθρωπίνων λαθών,
- στην τυποποιημένη αντιμετώπιση των λειτουργιών στις βιβλιοθήκες για τη μείωση του κόστους σε χρόνο και σε χρήμα και την επίτευξη μεγαλύτερης παραγωγικότητας,
- στις απαιτήσεις των χρηστών για γρήγορο και αποτελεσματικό εντοπισμό των τεκμηρίων και, τέλος,
- στον λόγο ύπαρξης των βιβλιοθηκών, που είναι η επικοινωνία της πληροφορίας.

Η εφαρμογή των προτύπων, παρέχει μια καλή ευκαιρία σύγκρισης με άλλους οργανισμούς, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας και της ποσότητας των υπηρεσιών τους, αλλά και την ανάπτυξη νέων μεθόδων αποτίμησης και αξιολόγησης, συμβάλλοντας έτσι στη διασφάλιση ποιότητας και στην αξιοπιστία των συστημάτων βιβλιοθήκης και πληροφόρησης. Προωθητικός παράγοντας στην αποδοχή και διάχυση των προτύπων αποτέλεσε το γεγονός ότι οι βιβλιοθήκες από την ίδια τη φύση και τους στόχους τους **δεν είναι ανταγωνιστικές** μεταξύ τους, τουναντίον, από πολύ νωρίς, ανέπτυξαν ισχυρούς επαγγελματικούς δεσμούς και, βαθμιαία, δημιούργησαν συνεργατικά και κοινοπρακτικά σχήματα (OCLC, Δίκτυο επιστημονικών βιβλιοθηκών).

Και στον χώρο των **αρχείων**, η ανάγκη για διασύνδεση και ανταλλαγή τεχνολογίας δημιούργησε παράδοση επικοινωνίας διαφορετικών φορέων, διεθνών αλλά και ανά χώρα και είδος φορέα, με δημοσιεύσεις καλών πρακτικών, κανόνων και οδηγιών. Οι αρχειακές συλλογές παρουσιάζουν μια αρκετά διαφορετική εικόνα από εκείνη των βιβλιοθηκών, οι συλλογές των οποίων αποτελούνται κυρίως από τεκμήρια σε πολλαπλά αντίγραφα, με γνωστό δημοσιευμένο περιεχόμενο και τα οποία φέρουν ήδη κάποια στοιχεία τυποποίησης από τη διαδικασία έκδοσής τους. Τα αρχεία αποτελούνται από σύνολα τεκμηρίων, τα οποία

¹² ISO/TC 46 Strategic Business Plan 2016. Διαθέσιμο από: <https://www.iso.org/bp>

δημιουργήθηκαν στο πλαίσιο της δραστηριότητας ενός φυσικού προσώπου ή στο πλαίσιο των διεργασιών ενός οργανισμού. Η ποικιλομορφία αλλά και η μοναδικότητα των τεκμηρίων αποτελούν βασικά χαρακτηριστικά των αρχείων. Επιπλέον, συχνά συναντάμε τον τμηματισμό των αρχειακών συνόλων σε συλλογές διαφορετικών αρχειακών φορέων. Για παράδειγμα, στην περίπτωση ενός πολιτικού προσώπου, μπορεί να βρίσκουμε το προσωπικό αρχείο (αλληλογραφία, ημερολόγια κ.ά.) στις συλλογές ενός ιδιωτικού αρχειακού φορέα ενώ το υπηρεσιακό αρχείο να διατηρείται από κάποιον κρατικό αρχειακό φορέα. Έτσι, η πληροφοριακή αξία των τεκμηρίων ενός αρχείου εδραιώνεται από την σύνδεσή τους με τα υπόλοιπα, στο πλαίσιο της αρχειακής συλλογής. Ένα αρχείο δεν αποτελείται απλά από ένα σύνολο τεκμηρίων αλλά από τεκμήρια και ομάδες τεκμηρίων σχετιζόμενες μεταξύ τους με τρόπο που ανασυνθέτουν την εικόνα της δραστηριότητας του παραγωγού.

2 Διεθνείς οργανισμοί στον τομέα της τυποποίησης στην Πληροφόρηση και τεκμηρίωση

Το 1947 στον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης (ISO) και σε αντίστοιχους εθνικούς οργανισμούς (CEN, AFNOR, DIN, ANSI, κ.ά.), συγκροτήθηκαν ειδικές τεχνικές επιτροπές τυποποίησης στο πεδίο της τεκμηρίωσης και πληροφόρησης. Η **ISO/TC 46 - Information and Documentation** έχει ως αντικείμενο *την τυποποίηση των πρακτικών των σχετικών με τις βιβλιοθήκες, τα κέντρα τεκμηρίωσης και πληροφόρησης, τον εκδοτικό τομέα, τα αρχεία και τη διαχείριση αρχείων, την τεκμηρίωση μουσείων, τις υπηρεσίες ευρετηρίασης και περιλήψεων, την επιστήμη της πληροφόρησης*.¹³ Σε αυτήν συμμετέχουν εθνικοί φορείς τυποποίησης (40 τακτικά μέλη και 33 παρατηρητές). Μέχρι σήμερα έχει εκδώσει 123 πρότυπα, ενώ 22 είναι υπό επεξεργασία.¹⁴

Στο πλαίσιο της TC46 λειτουργούν υποεπιτροπές σε ειδικά θεματικά πεδία καθώς και εξειδικευμένες ομάδες εργασίας. Οι τεχνικές υποεπιτροπές είναι:

- SC4: Τεχνική διαλειτουργικότητα (Technical interoperability)
- SC8: Ποιότητα – Στατιστικές και αξιολόγηση επίδοσης (Quality - Statistics and performance evaluation)
- SC9: Αναγνώριση και περιγραφή (Identification and description)
- SC10: Απαιτήσεις για την αποθήκευση των τεκμηρίων και τις συνθήκες διατήρησης (Requirements for document storage and conditions for preservation)
- SC11: Αρχεία/διαχείριση αρχείων (Archives/records management)

¹³ Standardization of practices relating to libraries, documentation and information centres, publishing, archives, records management, museum documentation, indexing and abstracting services, and information science. <https://www.iso.org/committee/48750.html>.

¹⁴ <https://www.iso.org/committee/48750/x/catalogue/p/0/u/1/w/0/d/0>.

Άλλοι οργανισμοί που εκπονούν, σε συνεργασία πολλές φορές με τον ISO, τυποποιητικά τεκμήρια τα οποία, σε αρκετές περιπτώσεις, αποτελούν οδηγούς πολιτικής και θεμελιώδη εργαλεία για τη διαχείριση των πληροφοριακών δραστηριοτήτων είναι οι Unesco, Library of Congress, IFLA (International Federation of Library Associations), FID (International Federation for Information and Documentation), ALA (American Library Association), ICA (International Council on Archives) κ.ά.¹⁵ Μεταξύ αυτών, η **IFLA** η οποία εκπροσωπεί τις ενώσεις βιβλιοθηκονόμων και τα ιδρύματα βιβλιοθηκών και προωθεί τα επαγγελματικά τους συμφέροντα σε 150 χώρες, από το 1927 που ιδρύθηκε στο Εδιμβούργο, έχει σταθερή προσήλωση στην *«ανάπτυξη, διατήρηση και τήρηση των υψηλότερων προτύπων που υποστηρίζουν πρακτικές υψηλής ποιότητας»*.¹⁶

3 Ελληνικές προσπάθειες τυποποίησης σε θέματα Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης

Το 1978 αποφασίστηκε από τον ΕΛΟΤ και το ΤΕΕ η σύσταση στην Ελλάδα της Τεχνικής Επιτροπής ΤΕ 22 «Τεκμηρίωση», η οποία θα ήταν σε αντιστοιχία με την επιτροπή του ISO «Documentation». Η αρχική σύνθεση προέβλεπε τη συμμετοχή 8 φορέων (ΤΕΕ, ΕΛΟΤ, ΕΕΒ, ΕΛΚΕΠΑ, Διεύθυνση Επιστημονικής Έρευνας & Τεχνολογίας Υπ. Συντονισμού, Σχολή Βιβλιοθηκονομίας ΚΑΤΕΕ, Ίδρυμα Ευγενίδου, Σύλλογος Εκδοτών και Βιβλιοπωλών) και, 1 χρόνο αργότερα, άρχισε να συμμετέχει και η ΕΒΕ, ενώ στα επόμενα χρόνια συμπληρώθηκε με συμμετοχή εκπροσώπου από το ΕΚΤ και την Πανελλήνια Ομοσπονδία Εκδοτών – Βιβλιοχαρτοπωλών.

Η Τεχνική Επιτροπή **ΕΛΟΤ/ΤΕ 22 «Πληροφόρηση και Τεκμηρίωση»**, σήμερα, έχει ως αντικείμενο την απόδοση, στην ελληνική γλώσσα, προτύπων της αντίστοιχης Τεχνικής Επιτροπής TC 46 «Information and Documentation». Απευθύνεται στον χώρο των βιβλιοθηκών, αρχείων και μουσείων, των υπηρεσιών πληροφόρησης και εκδοτικών οίκων και προσπαθεί να συνδέσει την ορολογία και τις κατευθύνσεις, όπως αποτυπώνονται στα πρότυπα, με το έργο των βιβλιοθηκονόμων, αρχειονόμων, επιστημόνων της πληροφόρησης και των απασχολουμένων γενικότερα στην παραγωγή, διαχείριση, συντήρηση και διακίνηση

¹⁵ Σε πολλές περιπτώσεις, τυποποιητικά προϊόντα των φορέων υιοθετούνται και από τον ISO, με αποτέλεσμα την καθιέρωσή τους ως επίσημων προτύπων ISO (π.χ. το πρότυπο μεταδεδομένων Dublin Core, το βιβλιογραφικό πρότυπο Harvard ή το CIDOC Conceptual Reference Model που αφορά ζητήματα πολιτιστικής τεκμηρίωσης, από τα οποία προέκυψαν αντίστοιχα τα Διεθνή Πρότυπα ISO 15836 (και το αντίστοιχο ελληνικό ΕΛΟΤ 1450), ISO 690 (και ΕΛΟΤ 560) και ISO 21127 (Καπιδάκης κ.ά., 2015, σ.32).

¹⁶ <https://www.ifla.org/standards>.

τεκμηρίων. Η ΤΕ 22 παρακολουθεί και συμμετέχει ενεργά στις εργασίες της ISO/TC 46 «Information and Documentation».¹⁷

Σε αυτήν, μετά την ανασύστασή της το 2018, συμμετέχουν 13 τακτικά και 7 αναπληρωματικά μέλη τα οποία εκπροσωπούν 9 φορείς (Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας/ΤΕΕ, Εθνική Βιβλιοθήκη Ελλάδος/ΕΒΕ, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης/ΕΚΤ, Ένωση Ελλήνων Βιβλιοθηκονόμων και Επιστημόνων Πληροφόρησης/ΕΕΒΕΠ, Ελληνική Αρχαιακή Εταιρεία/ΕΑΕ και τα αντίστοιχα τμήματα βιβλιοθηκονομίας, αρχειονομίας και πληροφόρησης του Ιονίου Πανεπιστημίου, του Πανεπιστημίου Δ. Αττικής και του Διεθνούς Πανεπιστημίου Ελλάδας).

Το τυποποιητικό της έργο αφορά την εκπόνηση εθνικών προτύπων, την αναθεώρηση εθνικών προτύπων, την απόδοση στην ελληνική των διεθνών προτύπων και, από το 2018, την ενεργή συμμετοχή στο τυποποιητικό έργο της ISO/TC 46. Μέχρι σήμερα έχουν εκδοθεί 38 πρότυπα, έχουν αναθεωρηθεί 2 και 3 είναι σε δημόσια κρίση.¹⁸ Τα πρότυπα που έχουν εκπονηθεί παρέχουν κατευθυντήριες οδηγίες για την περιγραφή, τη θεματική ανάλυση και ευρετηρίαση και την παρουσίαση των τεκμηρίων και άλλων πόρων και διεργασιών καθώς και για την αξιολόγηση προϊόντων και υπηρεσιών πληροφόρησης. Τα πρότυπα αυτά καλύπτουν αντικείμενα όπως:

- *Διαχείριση οργανισμών πληροφόρησης, Αξιολόγηση και στατιστικές* (Δείκτες επίδοσης βιβλιοθηκών, Διεθνείς στατιστικές βιβλιοθηκών, Μέθοδοι και διαδικασίες για την αξιολόγηση της απήχησης των βιβλιοθηκών).
- *Τεκμηρίωση* (Θεματική ανάλυση τεκμηρίων, Κατευθυντήριες οδηγίες για τη συγκρότηση και ανάπτυξη μονόγλωσσων θησαυρών, Περιλήψεις και Ευρετήρια δημοσιευμάτων, Οδηγίες για βιβλιογραφικές αναφορές και παραπομπές σε πληροφοριακούς πόρους).
- *Οργάνωση πληροφοριών* (Διάταξη δεδομένων για την ανταλλαγή πληροφοριών, Εντολές για αμφίδρομη αναζήτηση κειμένων, Μορφότυπο για την ανταλλαγή πληροφοριών, Περίγραμμα ISBD(M) για τη διεθνή πρότυπη βιβλιογραφική περιγραφή των μονογραφιών, Ετικέτες ονομασιών πεδίων βιβλιογραφικών εγγραφών, Βασικά στοιχεία για το σύνολο μεταδεδομένων Dublin core).
- *Εκδοτική* (Παρουσίαση διατριβών, επιστημονικών και τεχνικών εκθέσεων, μεταφράσεων, τίτλων σειρών, περιεχομένων περιοδικών, Τίτλοι ράχης, Φύλλα περιλήψεων σε περιοδικές εκδόσεις, Φύλλα τίτλου βιβλίων, Επεξεργασία και παρουσίαση ευρετηρίων, Διεθνής πρότυπη αρίθμηση βιβλίου ISBN).
- *Λεξιλόγιο*

¹⁷ http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_typopoiisi/epitropes/ELOT-TE22/tab1

¹⁸ http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_typopoiisi/epitropes/ELOT-TE22/tab3/elot_te22.pdf

Από τη μέχρι τώρα δράση της ΤΕ 22, θα ήθελα να επικεντρωθώ στις ακόλουθες πτυχές του έργου της:

1. Η επιλογή των υπό επεξεργασία προτύπων εξαρτάται, κάθε φορά, από το επίπεδο ανάπτυξης και τα προβλήματα και καταστάσεις που αντιμετωπίζουν οι οργανισμοί πληροφόρησης. Αναλύοντας τη **θεματολογία των προτύπων** που εκδόθηκαν, διακρίνονται κάποιες τάσεις: Την πρώτη δεκαετία (1979-1989) το βάρος ήταν σε θέματα οργάνωσης των συλλογών, την επόμενη δεκαετία (1990-2000) σε θέματα οργάνωσης των πληροφοριών, ενώ τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε θέματα αξιολόγησης των υπηρεσιών πληροφόρησης. Στον τρέχοντα σχεδιασμό της ΤΕ 22 κυρίαρχη θέση κατέχει η κάλυψη των χώρων των αρχείων και μουσείων με την εκπόνηση προτύπων που αφορούν την ορολογία αυτών των χώρων, στατιστική αποτύπωση και αξιολόγησή τους. Ήδη έχουν εκδοθεί τρία σχετικά πρότυπα: *Διεθνείς στατιστικές βιβλιοθηκών* (ΕΛΟΤ 2789:2016, *Δείκτες απόδοσης βιβλιοθηκών* (ΕΛΟΤ 11620:2005), *Μέθοδοι και διαδικασίες για την αξιολόγηση της απήχησης των βιβλιοθηκών* ΕΛΟΤ 16439:2019 – υπό δημόσια κρίση) και έχει αρχίσει η επεξεργασία του ISO 18461:2016 *International museum statistics*. Με την ολοκλήρωση αυτών των επεξεργασιών σχεδιάζουμε την οργάνωση μίας ή περισσότερων ημερίδων για την προώθηση αυτών των προτύπων.
2. Η δημιουργία συνεργατικών συστημάτων πληροφόρησης έχει στηριχτεί, πέραν των άλλων, και στη διαθεσιμότητα των κατάλληλων προτύπων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ύπαρξη των προτύπων ΕΛΟΤ 561, 1312 και 1321 τα οποία αφορούν τις αρχές ορολογίας, τη θεματική ανάλυση και ευρετηρίαση των πληροφοριών και τη δημιουργία θησαυρών. Τα πρότυπα αυτά αποτελούν συστατικά στοιχεία της **εκπαίδευσης** των επιστημόνων πληροφόρησης και στα τρία πανεπιστημιακά τμήματα της χώρας μας. Επιπλέον, αποτέλεσαν το πλαίσιο και παρείχαν κατευθυντήριες οδηγίες για τη δημιουργία δύο σημαντικών **ορολογικών εργαλείων** σε εθνικό επίπεδο: α. Τη δημιουργία του θησαυρού ελληνικών όρων από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης ο οποίος υποστηρίζει τις δημοτικές και δημόσιες βιβλιοθήκες στη χώρα μας και περιέχει γύρω στους 6.000 όρους¹⁹ και β. Τη δημιουργία δίγλωσσου ελληνικού θησαυρού επιστημονικής ορολογίας ο οποίος αναπτύχθηκε, σε πειραματικό επίπεδο, προκειμένου να υποστηρίξει τις ανάγκες των ακαδημαϊκών και ειδικών βιβλιοθηκών της Ελλάδας (Σ. Χατζημαρή, 2007).²⁰

¹⁹ <http://archive.ekt.gr/products/thesaurus/>.

²⁰ Δυστυχώς ο σύνδεσμος προς τον ελεύθερα προσβάσιμο θησαυρό ήταν, κατά τη συγγραφή αυτής της παρουσίασης, ανενεργός! (http://www.unioncatalog.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=300&Itemid=28&lang=el).

3. Επειδή, παρά τις μεμονωμένες προσπάθειες, τα υπάρχοντα λεξικά δεν κάλυπταν με επάρκεια τον τομέα της πληροφόρησης και οι επαγγελματίες – βιβλιοθηκονόμοι, αρχειονόμοι, πληροφορικοί, λόγω και της διαφορετικής εκπαιδευτικής τους προέλευσης έχουν διαφοροποιήσεις ως προς τη μονοσήμαντη επικοινωνία μεταξύ τους, αποφασίστηκε να εστιάσουμε στην απόδοση του λεξιλογίου της επιστήμης μας, μια εργασία που διήρκεσε τουλάχιστον 7 χρόνια. Στόχος μας ήταν να δημιουργηθεί ένα ενιαίο σώμα ελληνικής ορολογίας σε θέματα βιβλιοθηκονομίας και πληροφόρησης. Σε αυτό το έργο αναζητήσαμε τη συμβολή της Τεχνικής Επιτροπής Ορολογίας του ΕΛΟΤ ΤΕ 21 και της ΕΛΕΤΟ, πήραμε υπόψη όλα τα σχετικά ορολογικά εργαλεία και ήρθαμε σε επαφή με πολλούς συναδέλφους. Αυτή η πορεία δεν ήταν εύκολη - αντιμετωπίστηκαν πολλά προβλήματα που προήλθαν τόσο από την πλημμυρή ανάπτυξη της ορολογίας στον κλάδο της πληροφόρησης όσο και από την έλλειψη συστηματικής συνεργασίας με ειδικούς σε άλλους κλάδους. Το αποτέλεσμα όμως είναι χειροπιαστό: το πρότυπο **ΕΛΟΤ 1381:2013 Λεξιλόγιο**, περιέχει 1.416 όρους από τον ευρύτερο χώρο της πληροφόρησης.²¹ Περιλαμβάνονται πλήθος όρων σε θέματα αρχειονομίας, βιβλιοθηκονομίας και διαχείρισης πληροφοριών συμπεριλαμβανομένης της ειδικής τεχνικής ορολογίας σε θέματα επεξεργασίας χαρτιού, φωτογραφίας, τυπογραφίας και βιβλιοδεσίας. Με πυρήνα το παραπάνω πρότυπο η ΤΕ 22 δημιούργησε, στη συνέχεια, τη **Βάση Όρων Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης** σε εφαρμογή της Microsoft Access, στην οποία καταχωρούνται όλοι οι όροι από τα σχετικά πρότυπα που επεξεργάζεται. Συγκεκριμένα, στη βάση αυτή, καταχωρούνται οι πληροφορίες για τα ελληνικά και τα αντίστοιχα διεθνή πρότυπα Τεκμηρίωσης, καθώς και οι όροι (ελληνικοί από τα Ελληνικά Πρότυπα ΕΛΟΤ και αγγλικοί-γαλλικοί από τα αντίστοιχα Διεθνή Πρότυπα ISO) που περιέχονται στο κεφάλαιο Όροι και ορισμοί / Terms and definitions κάθε προτύπου.²² Σε αυτήν, μέχρι τώρα, έχουν καταχωρισθεί 1.950 ελληνικοί όροι (προτιμώμενοι και μη προτιμώμενοι), καθώς και οι ορισμοί των αντίστοιχων εννοιών που παριστάνουν οι όροι αυτοί (1.450 ορισμοί).

²¹ Το πρότυπο χωρίζεται σε επτά κεφάλαια, τα οποία περιέχουν όρους και ορισμούς για τα αντικείμενα: Βασικοί όροι, Τεκμήρια, Φορείς δεδομένων και τα μέρη τους, Ιδρύματα τεκμηρίωσης και τα αποκτήματά τους, Διεργασία τεκμηρίωσης, Χρήση των πληροφοριών και των τεκμηρίων, Διατήρηση τεκμηρίων και Νομικές απόψεις της πληροφόρησης και τεκμηρίωσης. Το Διεθνές Πρότυπο περιέχει συνολικά περίπου 1.100 λήμματα ως προτιμώμενους όρους, στην αγγλική και γαλλική, στους οποίους πρέπει να προστεθούν και περίπου 100 όροι που αποτελούν δευτερεύοντες – μη προτιμώμενους όρους, σχετιζόμενους με κάποιους από τους κύριους. Στο ελληνικό πρότυπο προέκυψαν συνολικά 1.416 όροι (Τοράκη και Χατζημαρή, 2013)..

²² http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_typopoiisi/epitropes/ELOT-TE22/tab3.

Η **Ελληνική Αρχαική Εταιρεία** από το 1995 μέχρι και το 2014 έχει αποδώσει στην ελληνική γλώσσα τα Διεθνή Πρότυπα αρχαικής περιγραφής και άλλα τυποποιητικά κείμενα, τα οποία έχουν εκπονηθεί από το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων και, στη συνέχεια, οργάνωσε εκπαιδευτικές και εκλαϊκευτικές δραστηριότητες ενδυναμώνοντας τη χρήση τους. Τα πρότυπα αυτά δίνουν τις κατευθύνσεις για την περιγραφή των αρχείων, του πλαισίου παραγωγής τους και των αρχαικών φορέων (τα οποία μπορούν να ανακτηθούν ελεύθερα από τον ιστότοπο της ΕΑΕ)²³:

- Διεθνές Πρότυπο Περιγραφής Αρχείων - δίνει την δυνατότητα περιγραφής των αρχαικών συνόλων οπουδήποτε τύπου, μορφής και όγκου.
- Διεθνές Πρότυπο Καθιερωμένων Αρχαικών Εγγραφών για Νομικά Πρόσωπα, Φυσικά Πρόσωπα - επιτρέπει τη δημιουργία καθιερωμένων εγγραφών για τους παραγωγούς των αρχείων με στοιχεία βιογραφικά και σχετικά με το νομικό και το ιστορικό πλαίσιο καθώς και στοιχεία σχετικά με την εσωτερική δομή ή γενεαλογία.
- Διεθνές Πρότυπο Περιγραφής Λειτουργιών - παρέχει στους φορείς ένα κοινό εργαλείο περιγραφής για την τεκμηρίωση των συλλογών τους.
- Διεθνές Πρότυπο Περιγραφής Φορέων Διατήρησης Αρχείων - τυποποιεί τον τρόπο περιγραφής των ίδιων των αρχαικών φορέων
- Οδηγίες εφαρμογής για τη διαχείριση αρχείων με περιορισμούς πρόσβασης.

Στον χώρο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών δραστηριοποιείται η Μονάδα Διασφάλισης Ποιότητας Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (**ΜΟΔΙΠΑΒ**) που ιδρύθηκε το 1999 και διεξάγει ηλεκτρονικές έρευνες βασισμένη σε τυποποιημένες πρακτικές.²⁴

Επίσης, πολύ σημαντικά **τυποποιητικά τεκμήρια**, απαραίτητα για το έργο όσων ασχολούνται με την επιστήμη της πληροφορίας, είναι, μεταξύ των άλλων, οι αποδόσεις στην ελληνική γλώσσα των *Αγγλοαμερικανικών Κανόνων Καταλογογράφησης/AACR* (Τμ. Βιβλιοθηκονομίας πρώην ΤΕΙ Θεσσαλονίκης), των εγχειριδίων για το βιβλιογραφικό Μορφότυπο και το Μορφότυπο των επικεφαλίδων του *Unimarc* (Εθνική Βιβλιοθήκη) και της 13^{ης} συνοπτικής έκδοσης της *Δεκαδικής Ταξινόμησης Dewey* (Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης).

²³ <http://www.eae.org.gr/index.php/protypa>.

²⁴ Η ΜΟΔΙΠΑΒ υποστηρίζει τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στην εφαρμογή κανόνων και τεχνικών διασφάλισης ποιότητας με την αξιοποίηση σχετικών επιγραμματικών υπηρεσιών και εφαρμογών που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του έργου. Πρωθυε δείκτες αποτίμησης της λειτουργίας και αξιολόγησης των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, σύμφωνα με τις διεθνείς πρακτικές και τη χρήση σχετικών ηλεκτρονικών εφαρμογών. Επίσης, εμπλουτίζει την εθνική ηλεκτρονική θεματική πύλη με σχετικό υλικό εκπαίδευσης και πληροφόρησης - <https://morab.seab.gr/?q=el/node/5>.

4 Συμπεράσματα και εμπειρίες από το έργο της TE22

Όπως έχει διατυπωθεί και στο παρελθόν (Μπώκος, 1989), δύο αποτέλεσαν διαχρονικά τα κυριότερα εμπόδια στην αποτελεσματικότητα και παραγωγικότητα της TE22 ώστε να δρα ως εθνική επιτροπή προτυποποίησης:

1. Η ανεπαρκής υποστηρικτική υποδομή η οποία υποχρεώνει την TE 22 να έχει ακέραιο το βάρος της επεξεργασίας των προτύπων σε κάθε επίπεδο (γλωσσικό, τεχνικό κτλ.) και στάδιο. Στην τυποποιητική εργασία της ανάπτυξης ελληνικών προτύπων μπορούν να διακριθούν, κατά τη γνώμη μου, πέντε στάδια:

- α. μετάφραση από μεταφραστές ή μεταφραστικά εργαλεία,
- β. επεξεργασία από TE 22 και προσαρμογή στο ελληνικό περιβάλλον όπου χρειάζεται,
- γ. γλωσσική επιμέλεια από ειδικούς,
- δ. ζητήματα έκδοσης και κυκλοφορίας και
- ε. ενέργειες δημοσιότητας.

Δυστυχώς, ο ΕΛΟΤ, μέχρι τώρα, συμβάλλει μόνο στο τέταρτο στάδιο και αδυνατεί να δώσει απτές λύσεις στα χρονίζοντα δομικά προβλήματα με άμεση επίπτωση στην παραγωγικότητα της επιτροπής αλλά και στην υιοθέτηση των προτύπων από ένα ευρύτερο αριθμό οργανισμών.

2. Η έλλειψη μηχανισμού διαρκούς επεξεργασίας της ελληνικής ορολογίας στον τομέα της τεκμηρίωσης. Ως γνωστόν, η Επιστήμη, με την ευρύτερη έννοια, δηλώνει το οργανωμένο σώμα της εξακριβωμένης και τεκμηριωμένης γνώσης. Σε μια πιο περιορισμένη έννοια, η επιστήμη αναφέρεται σε ένα σύστημα απόκτησης γνώσης με βάση την επιστημονική μέθοδο, καθώς και στην οργάνωση και ταξινόμηση της αποκτώμενης με αυτόν τον τρόπο γνώσης. Σε αυτό το πλαίσιο, και η μετάφραση = απόδοση παίζει έναν σημαντικό ρόλο, γιατί, όπως σοφά έχει διατυπώσει ο Γιώργος Σεφέρης, *«Μεταφράζοντας, μαθαίνει κανείς τη δική του γλώσσα, δεν εννοώ εκείνη από την οποία μεταφράζει»*.

Ας το δούμε πρακτικά μέσα από την εμπειρία μας την προηγούμενη χρονιά κατά την οποία επεξεργαστήκαμε το πρότυπο 16439 που αφορούσε την **αξιολόγηση/assessment** των βιβλιοθηκών και μας έδωσε την ευκαιρία να ξαναδούμε τη σχετική ορολογία.

Εκτιμώντας ότι ο όρος **influence** αναφέρεται κυρίως στην «ενέργεια» ενώ το **effect** στην «επενέργεια», αποδώσαμε, μετά και από μακρά συζήτηση εντός της TE 22 και με την TE 21, τον όρο **influence** ως **επιρροή**, **impact** ως **απήχηση** και **αντίκτυπος**, και τον όρο **effect** ως **επίδραση**, **αποτέλεσμα**. Στη συνέχεια, κατασημάνθηκαν και οι συγγενείς έννοιες: **economic impact** = **οικονομικός αντίκτυπος**, **social impact** = **κοινωνικός αντίκτυπος**,

impact factor = συντελεστής απήχησης, evaluation = αποτίμηση, performance = επίδοση, performance indicator = δείκτης επίδοσης, benefit = όφελος, παροχή, outcome = έκβαση, αποτέλεσμα, output = εκροές.

Ως αποτέλεσμα και ο τίτλος του προτύπου ISO 11620 *Library performance indicators* που είχαμε εκδώσει το 2005 με τίτλο *Δείκτες απόδοσης βιβλιοθηκών* πρέπει να αλλάξει σε *Δείκτες επίδοσης βιβλιοθηκών* (όπως, χαρακτηριστικά είπαμε, αυτή η δουλειά ποτέ δεν τελειώνει).

Συχνά υπάρχουν πολλές διαφοροποιήσεις μεταξύ αρχειονόμων, βιβλιοθηκονόμων και πληροφορικών στην απόδοση των εννοιών στο θεματικό πεδίο της επιστήμης της πληροφορίας. Οι διαφοροποιήσεις αυτές, όπως έχει ήδη ανακοινωθεί, προκάλεσαν δυσκολίες στην αντιμετώπιση διαφορετικών κατασημάνσεων (Τοράκη και Χατζημαρή, 2013). Με βασικό κριτήριο τη διαγλωσσική αρχή σχηματισμού όρων της **διεπιστημονικότητας** θα πρέπει να προσπαθούμε, όταν υπάρχουν διαφορετικές αποδόσεις μιας έννοιας από περισσότερους του ενός επιστημονικούς μας κλάδους, η απόδοση του όρου που περιγράφει ένα ίδιο φαινόμενο να είναι ίδια σε όλους τους τομείς ειδάλλως υψώνονται επικοινωνιακά τείχη. Πρέπει βέβαια να σημειώσουμε ότι έχουν γίνει σημαντικά βήματα και έχουν γίνει αποδεκτοί και έχουν καθιερωθεί πλέον ελληνικοί όροι που ξεκίνησαν από την TE 22, όπως οι όροι επιγραμμικός (online), τεκμήριο (document), κ.ά.

Ας αναφέρω μερικά παραδείγματα:

archives: α. ιστορικό αρχείο, αλλά και β. ο τόπος - κτίριο διατήρησης και γ. ο οργανισμός διατήρησης των αρχείων. Ο όρος **file** στην αρχειονομία είναι φάκελος (επίπεδο περιγραφής και μονάδα ομαδοποίησης τεκμηρίων) ενώ στην πληροφορική αναφέρεται ως αρχείο.

Ο όρος **archives** αποδίδεται καταρχάς ως αρχεία, όπως και το **records**. Οι έννοιες **archive** και **record** διαφέρουν όμως, ανάλογα με την περίοδο του κύκλου ζωής του αρχείου. Γι' αυτό, επιλέξαμε, ακολουθώντας και τα βοηθήματα της ΕΑΕ, τις αποδόσεις ιστορικό αρχείο και ενεργό αρχείο αντίστοιχα. Τι κάνουμε όμως όταν έχουμε την έννοια **digital archive**, όπως στο πρότυπο ISO 2789:2013 (International library statistics), στον παρακάτω ορισμό: *open access repository digital archive created and maintained to provide universal and free access to information content* Θα το αποδώσουμε ως ψηφιακό αρχείο, όμως πόσο είμαστε σίγουροι ότι καταλαβαίνουμε πως εννοεί την έννοια που αντιστοιχεί στο **archive** και όχι στο **file**, δηλαδή την έννοια **digital file** (και ούτε στο **record**). Σε μια πρόσφατη έκδοση του Scientific Archivists Group με τον τίτλο «A Guide to Archiving of Electronic Records», η έννοια **electronic record** ορίζεται ως *“information recorded in electronic form that requires a computerized system to access or process”*. Σημειώνεται ότι στο ISO 5127 ο όρος **electronic**

record ορίζεται ως “*record stored in a machine-readable medium*” και έχει αποδοθεί ως ηλεκτρονικό αρχείο στο ΕΛΟΤ 1381. Εξάλλου, στα ελληνικά χρησιμοποιείται επίσης ο όρος εγγραφή για τον αγγλικό όρο record, οι οποίοι κατασημαίνουν την έννοια που αντιστοιχεί στο λήμμα ενός ευρετηρίου ή καταλόγου με καθορισμένα στοιχεία δεδομένων που χρησιμοποιούνται για την ταυτοποίηση και την ανάκτηση ενός πληροφοριακού πόρου (ηλεκτρονική εγγραφή, βιβλιογραφική εγγραφή).

Υπάρχουν πολλά παραδείγματα όπου φαίνεται πως για να γίνει η κατασήμανση της έννοιας με τον κατάλληλο όρο χρειάζεται να γίνει κατανοητό το περιεχόμενο της έννοιας, πράγμα που απαιτεί πολλή προσπάθεια, καθώς και συχνή επανεξέταση, αξιολόγηση και αναθεώρηση σύμφωνα με νέα δεδομένα που προκύπτουν και νέα γνώση και πληροφόρηση που αποκτάται (Τοράκη και Χατζημαρή, 2014). Η ορολογική εργασία και η διαδικασία τυποποίησης εμπεριέχει ή πρέπει να εμπεριέχει στοχασμό και αναστοχασμό. Άλλωστε, *η γλώσσα και οι κανόνες της αναπτύσσουν την κρίση* (Μιχαή Εμινέσκου, εθνικός ποιητής της Ρουμανίας).

Σχετικές είναι οι περιπτώσεις με τις έννοιες impact, influence, effect κτλ που ήδη αναφέρθηκαν προηγούμενα. Οι έννοιες **reference** και **citation** αποδόθηκαν ως αναφορά και παραπομπή αντίστοιχα προκειμένου να εξασφαλιστεί η διάκριση των δύο εννοιών και ταυτόχρονα η διαφάνεια (κατά το δυνατόν) του κάθε όρου. Επίσης, μας απασχόλησαν όροι όπως οι παρακάτω, πάντοτε έχοντας ως αντικείμενο τη διερεύνηση των εννοιών που αντιπροσωπεύουν οι όροι αυτοί:

- ο αγγλικός όρος tag έννοιας που συναντάται στο πρότυπο ISO 2709 (Format for information exchange) και τον αποδώσαμε ως σημαντήρα ή σύμβολο πεδίου (η ΕΛΕΤΟ τον έχει αποδώσει ως ανάρτημα),
- οι όροι journal, periodical, serial για τους οποίους προσπαθήσαμε να βρούμε διαφορές προκειμένου να επιχειρήσουμε αντίστοιχη κατασήμανση
- ο όρος iconic document σε σχέση με το graphic document (εικονογραφικό τεκμήριο και γραφικό τεκμήριο αντίστοιχα)
- ο όρος node label αποδόθηκε ως ετικέτα κόμβου και όχι ετικέτα δεσμού όπως είχε αποδοθεί σε παλαιότερη έκδοση του προτύπου για την κατασκευή θησαυρού.

Γίνεται φανερό, ότι η δημιουργία μόνιμου, σταθερού και διαρκούς μηχανισμού ανατροφοδότησης του προβληματισμού και του διαλόγου μεταξύ των διαφορετικών κλάδων σε θέματα ορολογίας εξακολουθεί να αποτελεί τον πιο κρίσιμο παράγοντα για την προσπάθεια δημιουργίας ενός περισσότερο συνεκτικού σώματος ελληνικής ορολογίας στον τομέα της επιστήμης της πληροφόρησης και προς αυτή την κατεύθυνση η ΤΕ 22 θα πρέπει να στοχεύσει στο μέλλον.

5 Αντί επιλόγου

Το 1997 εκδόθηκε από τον ISO ένα βιβλίο που περιείχε τις αναμνήσεις και τις εμπειρίες επτά ανθρώπων που είχαν εργαστεί για τον ISO τα προηγούμενα 50 χρόνια. Η προσέγγιση της ιστορίας ενός οργανισμού ως τρόπος μνήμης, έχει ελκυστικά χαρακτηριστικά όσο και περιορισμούς. Όπως αναφέρει ο Larry Eicher, Γενικός Γραμματέας του ISO «*Η ουσία της ιστορίας του ISO... δεν μπορεί να εκφραστεί με κρύα γεγονότα και αριθμούς ... αποτελείται από τα οράματα, τις φιλοδοξίες, τις αμφιβολίες, τις επιτυχίες και τις αποτυχίες των ανθρώπων που τα τελευταία πενήντα χρόνια έχουν δημιουργήσει αυτήν τη μάλλον αξιόλογη οργάνωση ...*».²⁵

Έχοντας πει όλα τα παραπάνω, θα ήθελα να σας παρουσιάσω την εικόνα των ανθρώπων και το κλίμα συνεργασίας στην ΤΕ 22. Μην ξεχνάμε πως είναι μια εθελοντική δουλειά – τόσο τα μέλη μας όσο και οι οργανισμοί βοηθούν με την εθελοντική συμμετοχή τους να δημιουργείται αθόρυβα αυτό το έργο. Είναι, όμως, και κάτι περισσότερο: όλα τα μέλη που συμμετέχουμε ενεργά την αγαπάμε πραγματικά αυτή τη δουλειά. Είμαστε από τις/τους τυχερές/-ούς που είχαμε την ευκαιρία να δουλέψουμε σε αυτόν τον τομέα και είμαστε αρκετά χαρούμενες/-οι γι' αυτήν την επαγγελματική μας δραστηριότητα. Είναι ωραίο να μπορούμε να λέμε: "*Τι ενδιαφέροντα πράγματα έχω να κάνω σήμερα, για να δούμε;*" Γιατί, στο πλαίσιο της επιτροπής δημιουργείται μια δεξαμενή γνώσεων που επιτρέπει τη γέννηση νέων ιδεών και την υιοθέτηση νέων, περισσότερο αποτελεσματικών πρακτικών. Αυτή είναι η δική μας περίπτωση όλα αυτά τα χρόνια. Και, επιτρέψτε μου να πω, ότι αυτό το «μικρόβιο» έχει εξαπλωθεί και σε αρκετούς νέους συναδέλφους που ήλθαν στην επιτροπή μας την τελευταία διετία. Οπότε είμαι αισιόδοξη για έναν νέο τρόπο δουλειάς που θα εξασφαλίζει μια πιο αποτελεσματική παρέμβαση στον χώρο της πληροφόρησης. Μην ξεχνάμε, αυτό το ξέρετε και εσείς στην ΕΛΕΤΟ, οι λέξεις, οι όροι που συζητάμε τώρα θα διατηρηθούν μέσα στα τεκμήριά μας και, ελπίζουμε, ότι μαζί με τα πρότυπα που παράγουμε, θα αποτελέσουν μέρος της εκπαίδευσης των νέων φοιτητών, συμβάλλοντας ουσιαστικά στον κλάδο μας. Και αισθάνομαι πολύ χαρούμενη γι αυτό.

Βιβλιογραφία

Friendship among equals: Recollections from ISO's first fifty years. ISO, 1997. Διαθέσιμο από: https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/about%20ISO/docs/en/Friendship_among_equals.pdf

²⁵ *Friendship among equals: Recollections from ISO's first fifty years*. ISO, 1997, σ.3. Διαθέσιμο από: https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/about%20ISO/docs/en/Friendship_among_equals.pdf

Βαλεοντίς Κ. και Τοράκη Κ. (2008). Η ορολογία ως βασικό εργαλείο τυποποίησης: ζητήματα και δράσεις σε εθνικό επίπεδο. Στο: «*Ευρωπαϊκή Τυποποίηση και Ελληνική πραγματικότητα: Οφέλη, προβλήματα και προοπτικές*», Εσπερίδα ΤΕΕ, 31-3-2008. [Πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2019]. Διαθέσιμο από: http://library.tee.gr/digital/m2311/m2311_valeontis.pdf.

Καπιδάκης, Σ., Λαζαρίνης, Φ., Τοράκη, Κ. (2015). *Εισαγωγή στη Βιβλιοθηκονομία και την Επιστήμη της Πληροφορίας*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. κεφ 2. [Πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2019]. Διαθέσιμο από: <http://hdl.handle.net/11419/1675>.

Μπώκος, Γ. (1989) Το έργο της Τεχνικής Επιτροπής ΤΕ-22 «Τεκμηρίωση». Στο: «*Τυποποίηση στη Βιβλιοθηκονομία, Τεκμηρίωση – Πληροφόρηση*», Ημερίδα της Τεχνικής Επιτροπής ΕΛΟΤ/ΤΕ22 "Τεκμηρίωση" υπό την αιγίδα του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας και της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκάρων, 15 Μαΐου 1989, 31-44σ. [Πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2019]. Διαθέσιμο από: www.library.tee.gr/digital/m993/m993_contents.htm.

Σαριδάκης Ι. και Κρόκος Φ. (2014). *Τυποποίηση και πρότυπα*. Σεμινάριο ΕΛΟΤ, Θεσσαλονίκη, 30 Μαρτίου 2014. Διαθέσιμο από: http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_typoroiisi/epitropes/ELOT-TE22/tab4.

Τοράκη Κ. και Χατζημαρή Στ. (2013). Η τυποποίηση της ορολογίας στον τομέα της πληροφόρησης: ανάγκη ή υπερβολή; Στο 9ο Συνέδριο "Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία", ΕΛΕΤΟ, 7-9 Νοεμβρίου 2013. [Πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2019]. Διαθέσιμο από: http://www.eleto.gr/download/Conferences/9th%20Conference/Papers-and-speakers/9th_28-20-39_TorakiKaterina-ChatzimariStella_Paper_V04.pdf.

Τοράκη Κ. και Χατζημαρή Στ. (2014). Η τυποποίηση στην περιγραφή και διαχείριση των αρχείων και η συμβολή του ISO και του ΕΛΟΤ. Στο: «*Διεθνή πρότυπα περιγραφής: η εφαρμογή τους στην αρχειακή πρακτική*», Σεμινάριο ΕΑΕ-ΠΙΟΠ, 5 Μαΐου 2014. [Πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2019]. Διαθέσιμο από: http://portal.tee.gr/portal/page/portal/SCIENTIFIC_WORK/scient_typoroiisi/epitropes/ELOT-TE22/tab4/te22_piopeae050514.pdf.

Χατζημαρή, Στ. (2007). Εμπειρία από την εφαρμογή των αρχών της ορολογίας στην τεκμηρίωση. Στο: «*Αρχές της Ορολογίας- Προσαρμογή των Διεθνών Προτύπων για την ελληνική γλώσσα*», Ανοιχτή συζήτηση στο 6ο Συνέδριο ΕΛΕΤΟ «Ελληνική γλώσσα και ορολογία», Αθήνα, 1-7 Νοεμβρίου 2007. [Πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2019]. Διαθέσιμο από: http://www.eleto.gr/download/Conferences/6th%20Conference/6thConference-RoundTable-ChatzimariStella-doc_GR.pdf.

Στέλλα Χατζημαρή

Συντονίστρια της Επιτροπής ΕΛΟΤ/ΤΕ22
Ηλ-ταχ.: stellachatzimari@gmail.com